

DOI 10.31651/2524-2660-2019-2-15-20
ORCID 0000-0002-5675-0359

ОДАЙНИК Світлана Федорівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки й менеджменту освіти,
Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти»
Херсонської обласної ради
e-mail: odainyksvitlana@gmail.com

УДК 374.7.091

ЗДІЙСНЕННЯ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОГО НАВЧАННЯ

У статті визначено основні принципи та головні завдання розвитку неперервної освіти в Україні. Охарактеризовано форми освіти дорослих у межах післядипломного навчання. Констатовано, що окрім формальної, корисними для реалізації концепції навчання впродовж життя можуть бути неформальна та інформальна освіта. Обґрунтовано роль неформальної освіти у житті людини задля реалізації її життєвих цілей та прагнень.

Ключові слова: освіта, система освіти, неперервна освіта, формальна освіта; неформальна освіта; інформальна освіта, післядипломна освіта, професійний розвиток, ІКТ-компетентність.

Постановка проблеми. Сьогодні в різних країнах Європи освіті дорослих відводиться важлива роль для забезпечення прогресу розвитку суспільства. Освіта більше не може тривати кілька років, адже здобуті професійні знання через деякий час стають застарілими та потребують оновлення. Необхідність адаптації особистості до процесу інформатизації потребує постійного оновлення знань й удосконалення набутих компетентностей. Саме тому в другій половині 90-х років ХХ століття у системі освіти дорослих було проголошено сполучення принципу безперервності освіти із принципом навчання протягом життя.

У Меморандумі безперервної освіти Європейського Союзу зазначено: «Досі при формуванні політики в галузі освіти враховувалася лише формальна освіта, а іншим категоріям не надавалося практично жодної уваги. Континуум неперервної освіти робить неформальну та формальну освіту рівноправними учасниками процесу навчання» [1].

Як свідчить практика, найбільш розвинутим у світі є формальне навчання, яке завершується сертифікацією (видається диплом, свідоцтво тощо), в Україні – атестацією [1]. Неформальна освіта не надає учасникам особливих сертифікатів, але посідає особливе місце в житті людини, адже являє собою діяльність, спрямовану на здобуття практичного досвіду. Отже, неформальна освіта стає

джерелом поповнення необхідних знань і відкриває нові можливості для самореалізації особистості в будь-якому віці. Вона є відкритою та доступною для людей будь-якого соціального статусу та рівня особистісного розвитку. Такий принцип освіти надає людині можливість доступу до навчання не за віковими ознаками, а у разі потреби.

Актуальність дослідження різних форм освіти впродовж життя обумовлюється застосуванням даного виду освіти в нашій державі останнім часом, недостатньою розробленістю теоретичних аспектів, а також наявністю незначної кількості досліджень про роль та вплив неформальної освіти на соціальні процеси та особистість. Нерозуміння соціального потенціалу неформальної освіти зумовлене відсутністю офіційної статистики з цього питання, єдиної концепції та спеціальних програм [2]. Визначенню ролі та місця неперервної освіти та неформального навчання у педагогічній системі України присвячені роботи В. Александрова, О. Гулай, Ю. Деркач, І. Зязюна, Н. Ничкало, О. Паращук, Т. Ткач, Г. Усатенко та ін.

Мета статті полягає в обґрунтуванні значення неформальної освіти для підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі післядипломного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функціонування сучасної системи освіти України забезпечується низкою нормативно-правових документів: Конституція України, Закон України «Про освіту», Закон України «Про загальну середню освіту», Закон України «Про професійно-технічну освіту», Закон України «Про позашкільну освіту», Закон України «Про професійний розвиток працівників», Закон України «Про вищу освіту» та ін.

Законодавством України освіта трактується як основа інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації,

економічного добробуту, запорука розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави [3]. Результати освіти поділяють на формальні (атестат, диплом, сертифікат, посвідчення, тощо) й реальні (рівень знань і вмінь, якості особистості, фактичний рівень освіченості) [4]. Формальних результатів освіти можна досягнути лише в формальній системі освіти; однак реальні результати освіти є індивідуалізованими, тобто пов'язані з особистісними якостями суб'єкта освіти і є незалежними від формальної системи освіти.

Термін «освіта протягом усього життя» виник в 60-і роки минулого століття й став використовуватися ЮНЕСКО і Радою Європи. Разом із цим терміном широко застосовуються й інші терміни – «продовжена освіта», «освіта дорослих», «освіта протягом усього життя» тощо. Останнім часом в українській мові частіше застосовується термін «безперервна освіта». Безперервна освіта покликана реалізовувати наступні завдання: охоплення освітою всього життя людини; розуміння освітньої системи як цілісної, яка включає у себе всі види навчання, починаючи з дошкільного; включення в систему освіти, крім закладів освіти і центрів допідготовки, формальних, неформальних і позаінституційних форм освіти [5].

У Меморандумі безперервної освіти Європейського Союзу проголошені основні принципи безперервної освіти:

- інтенсивність «досягнення максимального результату при мінімальних затратах часу» за рахунок упровадження сучасних освітніх технологій;
- практична орієнтація – орієнтація на перспективні вимоги інноваційного розвитку економіки;
- адаптивність – доступність для працюючих слухачів (модульність, дистанційний режим навчання, реалізація програм у місцях роботи, індивідуалізація);
- відкритість – конкуренція програм різних операторів безперервної освіти [1].

Серед функцій безперервної освіти виділяють: розвиваючу (задоволення духовних запитів особистості, потреб творчого зростання); компенсуючу (заповнення прогалів у базовій освіті); адаптивну (оперативна підготовка й перепідготовка в умовах мінливої виробничої й

соціальної ситуації); інтегруючу в незнайомий культурний контекст; функцію ресоціалізації (повторної соціалізації).

У змісті безперервної освіти виділяють три основні значимі компоненти, пов'язані з навчанням дорослого населення:

- навчання грамотності;
- професійне навчання, що включає професійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації;
- загальнокультурну додаткову освіту, не пов'язану з трудовою діяльністю [6].

У Законі України «Про освіту» безперервний професійний розвиток визначено як безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття вищої та/або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності і триває впродовж усього періоду його професійної діяльності [3].

Відповідно до статті 8 Закону України «Про освіту» особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Держава визнає ці види освіти, створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, а також заохочує до здобуття освіти всіх видів. Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти в порядку, визначеному законодавством [3].

В Україні існування неформальної освіти охоплює наступні галузі: позашкільна освіта; післядипломна освіта та освіта дорослих; громадянська освіта (різнопланова діяльність громадських організацій); шкільне та студентське самоврядування (через можливість набуття управлінських, організаторських, комунікативних та інших умінь); освітні ініціативи, спрямовані на розвиток додаткових умінь та навичок (комп'ютерні та мовні курси, гуртки за інтересами тощо) [7].

У сучасних умовах формальна освіта поступово втрачає свою монополію на

знання, адже вона не дає стовідсоткову гарантію на працевлаштування. У свою чергу, неформальна та інформальна освіта дають альтернативні форми навчання та додаткові навички, що допомагають людям у пристосуванні до постійних змін на ринку праці.

Неформальна освіта – освіта, що обов'язково має організований та систематичний характер, може здійснюватися поза межами організованих освітніх закладів. До сфери неформальної освіти належать індивідуальні заняття під керівництвом тренерів чи репетиторів, тренінги та короткотермінові курси. Неформальна освіта не має професійних чи інтелектуальних обмежень щодо учасників, не обмежується часовими межами. Заклади, що займаються неформальною освітою, зазвичай не присуджують кваліфікацій і не застосовують оцінювання освітніх досягнень учасників.

Неформальна форма освіти не завжди передбачає отримання сертифікатів, посвідчень, що засвідчують рівень одержаної кваліфікації після її завершення. За визначенням Д. Лівінгстона, неформальна освіта – навчальна діяльність, що зумовлена освітніми потребами, прагненнями молоді до оволодіння необхідними знаннями чи вміннями, відбувається за межами програм освітніх закладів. Іншими словами, неформальна освіта охоплює все навчання поза програмами формальних освітніх закладів і програм [8].

Зважаючи на потребу людини у навчанні впродовж усього життя, актуальними й визнаними стають знання, уміння й навички, здобуті у системі неформальної освіти, що виводить навчання за чіткі межі інституційного простору, розширює можливості здобуття освіти у будь-який час. Така освіта передбачає більш різноманітні форми навчання. Неформальна освіта є важливим елементом у процесі створення демократичного суспільства, вихованні громадянина. Її значення для демократизації пояснюють також тим, що її гнучкість, особливості організації дають змогу вирішувати закладам освіти різноманітні освітні завдання, проблеми професійної підготовки й виховання молодих людей [9].

Головними спонукальними чинниками розвитку неформальної освіти є такі:

- потреба в ній з боку громадян, які утворюють різноманітні групи;
- попит з боку людей з особливими потребами;

- можливість зосередження особистості на досягненні конкретних, важливих та зрозумілих для неї цілей;

- попит на гнучкі, альтернативні, нестандартні і нетрадиційні методи навчання з метою оволодіння новими знаннями [10].

Основними ознаками неформальної освіти є добровільність участі; доступність для всіх бажаних; відсутність системи оцінок; різноманітність та гнучкість у методах та підходах; інтерактивність, творча та демократична атмосфера; активність учнів, рівноправність учня та вчителя; сприйняття групи як важливого джерела знань; опора на осмислення та аналіз особистісного досвіду учнів; побудова освітніх програм на основі інтересів і потреб учнів; освітня діяльність відбувається у різних формах і різними темпами; встановлення зв'язку між досвідом учасників і теорією, що вивчається; залучення емоцій та інтелекту [11, с. 54].

У неформальній освіті відсутній жорстко структурований поділ на навчальні дисципліни. Вид неформальної освіти обирається без координації з уже існуючими програмами і, як результат, являє собою не цілісну систему, а накопичення різновидів елементів, що можуть доповнювати один одного. Особливістю неформальної освіти є задоволення освітніх потреб різних груп людей, які не завжди пов'язані з їх професійним зростанням.

Післядипломна освіта, як один із складників освіти дорослих, передбачає набуття нових та вдосконалення раніше набутих компетентностей на основі здобутої вищої, професійної (професійно-технічної) або фахової передвищої освіти та практичного досвіду [3].

Післядипломна освіта включає:

- спеціалізацію – профільну спеціалізовану підготовку з метою набуття особою здатності виконувати завдання та обов'язки, що мають особливості в межах спеціальності;

- перепідготовку – освіту дорослих, спрямовану на професійне навчання з метою оволодіння іншою (іншими) професією (професіями);

- підвищення кваліфікації – набуття особою нових та/або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань;

- стажування – набуття особою практичного досвіду виконання завдань та обов'язків у певній професійній діяльності або галузі знань [3].

Відповідно до Закону України «Про професійний розвиток працівників» неформальне професійне навчання працівників – це набуття працівниками професійних знань, умінь і навичок, не регламентоване місцем набуття, строком та формою навчання [12]. Головною метою професійного розвитку педагогічних працівників є забезпечення їхнього професійного і духовного розвитку. Необхідними умовами для реалізації професійного розвитку педагогів є внутрішня мотивація; критичний аналіз знань і умінь; конструювання нових знань і умінь; реструктуризація знань; створення сприятливого для професійного розвитку клімату.

Психологічним аспектом для організації неформальної освіти у закладах післядипломної освіти є те, що вона самотійно ініціюється педагогом, який є замовником і активним споживачем знань. Мотивація цієї діяльності полягає в тому, що слухачі курсів підвищення кваліфікації намагаються не тільки усвідомити зміни, що відбулися в професійному середовищі, а й самому стати джерелом цих змін. Зазначене дає підстави припустити, що залучення і входження людини до системи неформальної освіти полягає в тому, що людина не примусово залучена до процесу навчання, а вмотивована за власним бажанням. Педагог самотійно здійснює прогресивні кроки до підвищення й розширення освітнього діапазону в результаті реалізації власних мотивів, потреб, інтересів, що й визначає розвиток її особистості.

Як стверджує О. Парашук, протягом останнього десятиліття з'явилося нове покоління вчителів, викладачів, тренерів, які мають знання, досвід і навички новаторських підходів до освітнього процесу, що, в свою чергу, може вступати в конфлікт із традиційними освітніми методиками. Таким чином, сфера неформальної освіти стає оптимальним простором для реалізації потреб і тих, хто навчає, і тих, хто бажає отримати знання [13, с. 88].

Неформальна освіта у післядипломній освіті має наступні форми: курси при закладах післядипломної освіти, стажування, участь у сертифікаційних програмах, тренінгах, семінарах, семінарах-практикумах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах, онлайн-курсах, конференціях тощо. Це зумовлює необхідність поліпшення якості підвищення кваліфікації педагогічних працівників, модернізації її змісту й технологій на

оновлених теоретико-методологічних закладах.

Водночас післядипломна освіта як система навчання дорослих зможе бути ефективною лише за умов, коли вона буде спиратися на найголовніший принцип – оперативно і максимально повно забезпечувати потреби як суспільства в цілому, так і окремих громадян [14]. В умовах модернізації освітянської галузі та імплементації Закону України «Про освіту» система післядипломної педагогічної освіти, з одного боку, має забезпечувати умови для перекваліфікації працівників сфери освіти на місцях в умовах децентралізації, а з іншого – у відповідності до євроінтеграційних процесів, забезпечувати неперервне оновлення знань працюючих педагогів новітніми науково-методичними підходами відповідно до стандартів якості освіти [15].

Сучасний світ неможливо уявити без використання інформації та новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Їх вплив на всі сфери діяльності надзвичайний. Практично без них не обходиться жодна галузь науки, техніки, виробництва, суспільства. Активне використання ІКТ у всіх сферах людської діяльності, а особливо в освіті, виділяє інформаційно-комунікаційну компетентність як окрему складову професійного розвитку педагога. Формування ключових компетентностей учителя у процесі застосування ІКТ передбачає формування у нього здатності вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати необхідну інформацію й оперувати нею відповідно до власних потреб і професійних цілей.

Сучасний педагог прагне втілювати себе у нових системах комунікацій. Це можна зробити у будь-якому віці, за умов будь-якого рівня формальної освіти. Тому потреба в удосконаленні інформаційно-комунікаційних компетентностей задовольняється завдяки неформальній освіті. У Комунальному вищому навчальному закладі «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради запроваджено спецкурс «Підготовка педагогічних кадрів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності». Педагоги мають можливість ознайомитися з основними принципами роботи комп'ютера, функціональними можливостями операційної системи «Windows», сформувати уміння та навички роботи з текстовим редактором та програмою PowerPoint для створення мультимедійних презентацій.

Авторська програма С.Ф. Одайник, О.О. Морохова розрахована на 72 години, із яких 12 лекційних, 52 практичних, 8 самостійних занять.

Отже, формування ІКТ-компетенцій учителів є важливим кроком у створенні інформаційно-інноваційного освітнього середовища, що забезпечує відкритий доступ до програм навчання різного рівня, розроблення та використання основ віртуального навчання як важливого елементу неформальної освіти у післядипломному навчанні.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Неперервне навчання – це практика навчання дорослих, що відбувається після завершення формальної освіти. Реформи розвитку освіти дорослих є невід’ємною складовою загальноєвропейської політики освіти протягом життя. Неперервна освіта дорослих є одним з перспективних напрямів, що відкриває можливості для вирішення проблем розвитку сучасного суспільства в Україні.

Залучення педагога до навчання, що триває все життя, потребує постійного самовдосконалення для досягнення професійного успіху. Багатоваріантність нових підходів до безперервного професійного розвитку педагогів, запровадження індивідуально-диференційованих форм підвищення кваліфікації, перехід від репродуктивних форм і методів навчання до творчих зумовлює якісне оновлення післядипломної педагогічної освіти. Напрацювання нових форм, моделей, технологій, напрямів професійного розвитку з урахуванням загальноєвропейських і вітчизняних стандартів дає змогу підготувати конкурентоспроможного на ринку освітніх послуг фахівця, здатного до самореалізації шляхом формальної і неформальної освіти впродовж усього життя.

В Україні назріла необхідність у розробленні теоретично обґрунтованих і практично значимих підходів до організації неперервної освіти в закладах післядипломної освіти. Для цього необхідно проаналізувати існуючу систему неформальної освіти, що дасть змогу виявити особливості й механізми цієї діяльності.

Подальші дослідження необхідно вести у напрямках пошуку нових методів неформальної освіти в післядипломному навчанні, що мають забезпечувати не лише удосконалення професійної компетентності, але й надавати педагогові можливість розвиватися, опанувати нові сфери діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Меморандум безперервної освіти Європейського Союзу (A Memorandum on Lifelong Learning. Brussels). 30.10.2000 SEC(2000) 1832 URL: http://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf (дата звернення: 12.02.2019).
2. Скорик Т. В. Освіта впродовж життя в контексті євроінтеграційних процесів URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/suak/corp.exe?&I21DBN=SAUA&P21DBN=SAUA&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERMS=0&S21STR=0024918 (дата звернення: 12.01.2019).
3. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-19 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 12.01.2019).
4. Якуба Е. А. Социология: Учеб. пособ. Харьков: Изд-во «Константа», 1996. 192 с.
5. Сіраєва Л. Неперервна освіта для ціложиттєвого розвитку особистості людини: історико-педагогічний аспект. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2008. № 1. С. 146-158.
6. Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика. Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/252/> (дата звернення: 12.01.2019).
7. Овчаренко С. Г. Неформальна освіта – необхідний елемент сучасної освітньої системи. URL: http://www.dialog.lviv.ua/files/champions_final_conference.pdf (дата звернення: 12.01.2019).
8. Livingstone D. W., Hart D. and Stowe S. (2001). Adult Informal Learning and Training in Canada: Findings of the 1998 NALL National Survey and 2000 Followup Survey. Toronto: Centre for the Study of Education and Work.
9. Деркач Ю. Неформальна освіта як умова неперервного навчання молоді. *Вісник Львів УН-ТУ*, 2008. Вип. 23. С. 17–22.
10. Fordham P. E. 'Informal, non-formal and formal education programmes' in YMCA George Williams College ICE301 Lifelong Learning Unit 2, London: YMCA George Williams College. 1993.
11. Lifelong Learning in the Global Knowledge Economy: Challenges for Developing Countries. *A World Bank Report Washington, D.C.* 2003 The International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank. 110 p.
12. Про професійний розвиток працівників. Закон України від 12.01.2012 року № 4312-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17> (дата звернення: 12.01.2019).
13. Паращук О. Неформальное образование в Украине Неформальное образование для региональных демократических трансформаций / под общ. ред. Д. Карпиевича и Г. Усатенко. Київ: Фонд «Європа XXI», 2012. 176 с.
14. Якубенко В., Берлінг Р. Проблеми та перспективи розвитку освіти дорослих в Україні. URL: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2011/02/14.pdf> (дата звернення: 12.01.2019).
15. Синенко С. І., Гончаренко Н. М. Навчання протягом життя як складова європейської соціальної моделі неперервної освіти в умовах цивілізаційної кризи. *Scientific Journal «ScienceRise»*. №12/5 (17). Харків, 2015. С. 27-33.

References

1. Memorandum of the postgraduate education of the European Union (A Memorandum on Lifelong Learning. Brussels). 30.10.2000 SEC(2000) 1832. Retrieved 02.01.2019, from http://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf

2. Skoryk T. Education during life in the context of European integration processes. Retrieved 02.01.2019, from http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/suak/corp.exe?&I21DBN=SAUA&P21DBN=SAUA&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTERMS=0&S21STR=0024918.
3. About education. The law of Ukraine from 05.09.2017 № 2145-19. Retrieved 02.01.2019, from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Yakuba E. A. (1996). *Sociology: Student's book*. Kharkiv: Publishing «Konstanta». 192 p.
5. Sigaeva L. (2008). Postgraduate education for the longlife development of a person: historical and pedagogical aspect. *Postgraduate professional education: the theory and practice*. 1. 146–158.
6. Education throughout life: world experience and Ukrainian practice. Analytical note by the National Institute for Strategic Studies under the President of Ukraine. Retrieved 02.01.2019, from <http://www.niss.gov.ua/articles/252/>.
7. Ovcharenko S. G. Unformal education – a necessary element of modern educational system. Retrieved 02.01.2019, from http://www.dialog.lviv.ua/files/champions_final_conference.pdf.
8. Livingstone D. W., Hart D. and Stowe S. (2001). *Adult Informal Learning and Training in Canada: Findings of the 1998 NALL National Survey and 2000 Followup Survey*. Toronto: Centre for the Study of Education and Work.
9. Dercach Y. (2008). Unformal education as a condition of unceasing teaching of youth. *Newsletter.Lviv University, Edition*. 23. 17–22.
10. Fordham P. E. 'Informal, non-formal and formal education programmes' in YMCA George Williams College ICE301 Lifelong Learning Unit 2, London: YMCA George Williams College. 1993.
11. *Lifelong Learning in the Global Knowledge Economy: Challenges for Developing Countries. A World Bank Report Washington, D.C.* 2003 The International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank. 110 p.
12. About professional development of workers. The law of Ukraine from 12.01.2012 № 4312-VI. Update: 04.11.2018. Retrieved 02.02.2019, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>.
13. Paraschuk O. (2012). Unformal education in Ukraine. Unformal education for regional democratic transformations. In D. Karpievich, H. Usatenko (Ed.). Kyiv: Fund «Europe XXI». 176 p.
14. Yakubenko V., Berling P. Problems and prospects of the educational development of adults in Ukraine. Retrieved 02.01.2019, from <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2011/02/14.pdf>.
15. Synenko S. I., Honcharenko N. M. (2015). Studies during the longlife as a constituent of European social model of postgraduate education in the conditions of social crisis *Scientific Journal «ScienceRise»*. Kharkiv. 12/5 (17). 27–33

ODAINYK Svitlana,

Ph.D in Pedagogy, Associate Professor of Pedagogy and Educational Management Department,
Communal Higher Educational Institution «Kherson Academy of Postgraduate Education»
of the Kherson Regional Council

IMPLEMENTATION OF NON-FORMAL EDUCATION IN THE SYSTEM OF POSTGRADUATE TRAINING

Abstract. *Introduction.* Non-formal education is an education acquired through the educational programs and does not provide the award of educational qualifications on the educational levels acknowledged by the state, but may end with the assigning of professional or partial educational qualifications. The non-formal education results are recognized as valid by the system of formal education in the order established by the legislation. In modern conditions the formal education gradually loses its monopoly on knowledge because it does not guarantee 100% employment. In turn, non-formal and informal education provides alternative forms of training and additional skills that help people to adapt to continuous changes of the labor market.

The relevance of the study is due to the implementation of non-formal education in Ukraine in recent years, the lack of theoretical aspects development, as well as the presence of a small number of studies on the role and influence of this type of education on social processes and personality.

The purpose of the article is to substantiate the importance of non-formal education for the improvement of the qualification of teachers in the system of postgraduate training.

The method of analysis is used in the article in the context of the description of non-formal education in Ukraine, which covers the following: out of school education, postgraduate education and adult education, civil education (diverse activities of public organizations); school and student self-government (the possibility of acquiring managerial, organizational, communicative skills); educational initiatives aimed at developing additional skills and abilities (computer and language courses, hobby groups, etc.)

Results. Postgraduate education, as one of the components of adult education, involves acquiring new

and improving of previous competences on the basis of the obtained higher, vocational or professional advanced education and practical experience. During the last ten years, a new generation of teachers, lecturers, trainers who have the knowledge, experience and skills of innovative approaches to the educational process has come into existence, which may conflict with traditional educational methodologies. Thus, the field of informal education becomes the optimum space for the needs of both those who teach and those who want to gain knowledge.

Originality. The non-formal education in the system of postgraduate training has the following forms: courses at in-service teachers training institutes, internships, participation in certification programs, trainings, seminars, workshops, webinars, workshops, online courses, conferences, etc. There is a need to improve the quality of teachers' professional development, to modernize its content and technologies on the basis of updated theoretical and methodological principles.

Conclusion. The multivariateness of new approaches to the continuous professional development of teachers leads to a qualitative upgrade of postgraduate pedagogical education. Further researchers should be conducted in the search of new methodologies of non-formal education in postgraduate training, which should ensure not only the improvement of professional competence, but also give the teacher the opportunity of developing, mastering new areas of activity.

Keywords: *education; system of education; continuous education; formal education; non-formal education; informal education; postgraduate education; professional development; ICT-competence.*

*Одержано редакцією 17.01.2019
Прийнято до публікації 21.01.2019*